

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Albania

Familie og ekteskap

28. juni 2023

© Landinfo 2023

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Fredrik Selmers vei 6

Postboks 2098 Vika

0125 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentesreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

Traditional and patriarchal norms and value systems remain a strong influence on the Albanian family. The norms, in conjunction with indicators such as socio-economic class, education level and urban or rural dwelling, are key factors determining current family structures.

Albania only recognizes civil marriages in accordance with the Family Law of 2003. The law stipulates equal rights for men and women in marriage and in case of divorce. Some Albanians choose to have a religious marriage ceremony in addition to the civil marriage. Albanian weddings normally involve big celebrations where the families of both the bride and the groom take part. Arranged marriages, in which partnerships are determined by parents, are becoming less and less common.

Sammendrag

Tradisjonelle og patriarkalske normer har stor påvirkning på den albanske familien. Disse normene, sammen med indikatorer som sosioøkonomisk klasse, utdanningsnivå og bosted, er toneangivende for dagens familiestruktur.

I Albania anerkjennes kun borgerlige vielser inngått i tråd med bestemmelsene i familieloven av 2003. Loven likestiller menn og kvinner med hensyn til rettigheter og plikter i ekteskapet og ved skilsmisse. Noen velger å markere ekteskapsinngåelsen med en religiøs seremoni i tillegg til den borgerlige vielsen. Albanske ekteskap feires normalt med store fester hvor brudeparets familier deltar. Arrangerte ekteskap, hvor foreldrene velger partnere, blir stadig mindre vanlig.

Innhold

1 Innledning	6
1.1 Den albanske befolkningen	6
2 Familiestruktur i Albania	7
2.1 Sedvanerett og patriarki	7
2.2 Påvirkning av migrasjon og emigrasjon	8
2.3 Modernisering, urbanisering og holdningsendringer etter 1990	10
2.4 Geografiske, rurale og urbane variasjoner	11
3 Ekteskap og familieenheter	11
3.1.1 Samboerskap og forlovelse	12
3.1.2 Barneekteskap	13
3.1.3 Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap	14
3.1.4 Ekteskap på tvers av etnisitet, religion eller nasjonalitet	15
3.2 Fødsler og familieenheter	15
3.3 Størrelsen på husstander	16
3.4 Skilsmisse	17
3.5 Gjengifte	17
3.6 Kvinner rolle og status i familien	17
3.6.1 Kvinner på arbeidsmarkedet	18
3.6.2 Kvinner og eiendom	18
3.6.3 Skilte eller ugifte kvinner, enslige mødre og enker	19
4 Inngåelse av ekteskap og skilsmisse	20
4.1 Familieloven av 2003	20
4.2 Borgerlig ekteskap	20
4.2.1 Betingelser for å kunne inngå ekteskap	21
4.2.2 Ugyldiggjøring	21
4.2.3 Plikter og rettigheter	22
4.3 Borgerlig skilsmisse	22
4.3.1 Ansvar for barn etter skilsmisse	23
4.3.2 Økonomisk kompensasjon og skilsmisseoppgjør	24
4.3.3 Farskap og registrering av barn	24
4.4 Bryllupsfeiring	24
4.5 Religiøse ekteskapsseremonier	25
5 Referanser	28

1 Innledning

Dette temanotatet omhandler familie- og ekteskapstradisjoner i Albania, og er en oppdatering av et notat fra 2015 om samme tema. I tillegg til å belyse noen av de viktigste trekkene ved dagens familiestruktur og faktorer som påvirker denne, gis en oversikt over betingelser for borgerlig vielse og skilsmisse.

Informasjonen i notatet er i stor grad basert på offentlig tilgjengelig materiale, i form av publikasjoner og artikler på internett. I den første delen av notatet er det også i utstrakt grad brukt tallmateriale fra det albanske statistikkbyrået INSTAT, for å vise utviklingstrekk og trender ved for eksempel ekteskapsinngåelse, fødsler og skilsmisse.

Notatet bygger også på noe informasjon fra relevante institusjoner og forskere i Albania, som Landinfo hadde møter med i Tirana i 2015. Siden familie- og ekteskapstradisjoner endres langsomt, mener vi at informasjonen fra kildene vi møtte i 2015, fortsatt har relevans og gyldighet. Deres uttalelser understøttes også av senere rapportering fra en lang rekke kilder.

Barn og unges status og rolle i familien er et omfattende tema, og i dette notatet berøres kun enkelte forhold knyttet til mindreårige. Det samme gjelder familievold, som er et utbredt fenomen i Albania. Disse to viktige temaene er grundigere behandlet i to separate notater fra 2015 og 2020.

Omsider bemerkes at temanotatet kun beskriver hovedtrekk ved albanske familie- og ekteskapstradisjoner, og ikke er uttømmende med hensyn til de mange lokale og regionale variasjonene.

1.1 Den albanske befolkningen

Albania har en befolkning på like i underkant av tre millioner innbyggere. Den siste folketellingen fra 2011 viste at landet hadde hatt en negativ befolkningsvekst siden tidlig på 2000-tallet, hovedsakelig forklart med to faktorer: albanske kvinner føder færre barn, og landet opplever en stabilt høy emigrasjon (INSTAT 2012, s. 7).¹ Denne negative trenden har fortsatt siden folketellingen i 2011, og nyere tall viser en stadig befolkningsnedgang (Ceta 2022; INSTAT 2022a, s. 9).²

Folketellingen i 2011 viste også at, for første gang i historien, bodde flertallet, like over halvparten, i urbane områder (INSTAT 2012, s. 10). Trenden har fortsatt, og per 2021 bodde over 60 prosent i byer eller urbane strøk (World Bank 2022). Omtrent en tredjedel bor i hovedstaden Tirana (INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 27).

¹ En ny folketelling skal etter planen gjennomføres i 2023.

² Det offisielle folketallet per januar 2022 var 2,79 millioner (INSTAT 2022a, s. 9).

Albania har i stor grad en etnisk homogen befolkning; det anslås at over 90 prosent er etniske albanere. De offisielle tallene fra den siste folketellingen viste imidlertid en lavere prosent (83), fordi 14 prosent unnlot å besvare spørsmålet om etnisk tilhørighet. Landet har også mindre minoritetsgrupper, som grekere, aromaniere (vlach), makedonere, rom og egyptere (INSTAT 2012, s. 71).

2 Familiestruktur i Albania

2.1 Sedvanerett og patriarki

Tradisjonelle og mannsdominerte regelsett har i vesentlig grad styrt familien i Albania. I løpet av de nesten 500 årene da landet var en del av det ottomanske riket, frem til like før første verdenskrig, var sedvaneretten førende for hvordan familier og familierelasjoner var organisert.³ Kanun, settet med tradisjonell albansk sedvanerett, regulerer i detalj blant annet familieliv, kjønnsrollemønstre og ekteskapsinngåelse, herunder ritualene knyttet til ekteskapsformidling, forlovelse og selve bryllupet. I alt seks kanun er nedskrevet, og den mest kjente er kanun til Lekë Dukagjini, som er mest anvendt i de nordlige områdene av Albania og i Kosovo (Çaro, Bailey & van Wissen 2012, s. 105; De Soto et al. 2002).⁴

I rammene av de sterke og patriarkalske normene, eksisterte det tidligere knapt andre former for samliv enn ekteskap, og for kvinner var for eksempel skilsmisse eller å motta arv fra farslinjen «utenkelig» (Kaser 2014, s. 100). Selv om sedvaneretten og de mannsdominerte strukturene ble utfordret og forsøkt erstattet av en mer moderne familiestruktur under kommunistregimet fra 1940-tallet og frem mot 1990-tallet, peker flere forskere på at de konservative verdiene ikke lot seg erstatte. Snarere vokste det, ifølge historikeren Robert Pichler (som gjengitt i Kaser 2014, s. 104), frem overlappende strukturer:

[...] traditional social forms as well as the customary law were wiped out formally, but in social reality traditional values and kinship ties remained intact; a syncretistic overlap of traditional and modern social structures was the consequence.

³ Kun små minoriteter av kristne og muslimer som levde i og rundt byene, fulgte religiøs person-lovgivning fremfor sedvanerett (Zaçe 1994, s. 259).

⁴ For utdypende informasjon om patriarkalske normer og sedvanerett i Albania, se blant annet artikkelen 'Sworn virgins' as enhancers of Albanian patriarchal society in contrast to emerging roles for Albanian women (Young & Twigg 2009).

Slektskapssystemet i Albania har vært patrilineært og således fulgt farslinjen. Avstamning regnet i farslinjen, innebærer at arv og eiendom har blitt overført gjennom menn og gjennom farsledd. I et patrilineært system

[...] består storfamilien i sin mest typiske form av mann, hustru, gifte sønner med familie, og ugifte sønner og døtre. Ved sine ekteskap blir døtrene medlemmer av sine menns storfamilie. Så lenge faren lever, er storfamilien en sluttet enhet under hans autoritet, men ved hans død oppløses den, og hver av sønnene blir med tiden overhode for nye storfamilier (Sommerfelt 2009).

I tråd med dette, har gifte par som oftest bosatt seg hos eller i nærheten av ektemannens familie. I deler av landet, særskilt i nordlige, avsidesliggende og rurale strøk, praktiseres dette fortsatt (se blant annet Kaser 2014, s. 101; Young & Twigg 2009).

De patriarkalske normene har fortsatt stor betydning for familielivet, selv om sedvanerett i all hovedsak har blitt erstattet av mer moderne former for organisering av familieliv og ekteskapsinngåelse. Det er fortsatt menn som har den dominante rollen i familien, og omtrent 85 prosent av alle husstander er registrert med mannlige familieoverhoder (INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 21).

2.2 Påvirkning av migrasjon og emigrasjon

Albania har opplevd en svært omfattende migrasjon fra rurale til urbane strøk siden kommunistregimets fall tidlig på 1990-tallet. Intern migrasjon i Albania har blitt omtalt som «kjedemigrasjon»; omfattende flytting til urbane strøk har ofte blitt satt i gang ved at ett landsbymedlem har flyttet, som regel for å skaffe arbeid, for så å bli etterfulgt av slekt og andre i nærmiljøet (se blant annet Çaro, Bailey & van Wissen 2012, s. 111).⁵

Årsakene til migrasjonen er naturligvis sammensatte, men fellesnevnerne er bedre tilgang til arbeid og inntekt, utdanningsmuligheter og familiegjenforening. Historieprofessor Karl Kaser er kun en av mange som har påpekt at arbeidsmigrasjon ved én eller flere familiemedlemmer nærmest har vært en forutsetning for de fleste albanske familiers økonomiske overlevelse (Kaser 2014, s. 98).

Denne typen migrasjon har hatt betydning for hvordan tradisjonelle og patriarkalske normer har bestått i møtet med byene. I forskningsstudiet

⁵ Mens menn ofte har flyttet først, er det nå i større grad vanlig at beslutningen om å flytte mot byene tas i samråd med kvinner. Fra 2001 til 2011 flyttet nesten dobbelt så mange kvinner som menn fra landsbygda – noe som blant annet har blitt forklart med at kvinner flytter for å gjenforenes med sine menn (Çaro, Bailey & van Wissen 2012, s. 105; INSTAT 2014a, s. 57).

Negotiating between Patriarchy and Emancipation: Rural to Urban Migrant Women in Albania (Çaro, Bailey & van Wissen 2012, s. 111) vises det til at kjedemigrasjonen i stor grad har innebåret at sosiale nettverk, normer og verdier har blitt med på flyttelasset fra landsbygd til by. Mange har gjenopptatt landsbylivet i byene, og ofte har de etablerte og tradisjonelle kjønnsrollemønstrene overlevd byenes mer moderniserte normsystem. Dette innebærer at det også i de urbane miljøene vil være relativt stor variasjon i hvordan tradisjoner etterleves.

Albanernes emigrasjon til utlandet har også vært svært omfattende de siste tre tiårene, og har hatt stor påvirkning på den albanske familiestrukturen. Per 2020 ble det anslått at nesten 1,7 millioner albanske borgere var bosatt i utlandet; noe som tilsvarer mer enn halvparten av den gjenværende befolkningen (INSTAT 2020, s. 3).⁶

Den klare majoriteten av emigranter har vært og er fortsatt menn, som oftest i aldersgruppen 30–55 år (IOM 2020, s. 40). Emigrasjonen har tradisjonelt vært motivert av faktorer som dårlige økonomiske utsikter, arbeidsledighet og lav kvalitet på offentlige tjenester (som helse og utdanning) (se en utfyllende oversikt over hovedårsaker til emigrasjon i Gëdeshi & King 2018, s. 63). Fenomenet har vært og er svært viktig for albansk økonomi; remisser fra emigranter står for en betydelig del av husholdsøkonomien, og har det siste tiåret i gjennomsnitt tilsvart over ti prosent av BNP. Omtrent hvert fjerde hushold mottar remisser (Frasheri & Dushku 2021, s. 4, 9).

I en rapport utgitt av Friedrich Ebert Stiftung i 2018, oppgir nesten alle respondentene at emigrasjon er en familiebeslutning, og at motivasjonen er å forbedre familiens økonomiske situasjon:

The decision to migrate is often the result of a lengthy discussion in the family and seen as a long-term strategy. International migration is viewed as a mechanism that would improve the financial situation of the household. This view is stated by almost 97 % of potential migrants (Gëdeshi & King 2018, s. 50).

Like over halvparten av respondentene mellom 18 og 40 år oppgir at de har til hensikt å migrere («intend to migrate» – i motsetning til «wish to migrate» – der et langt høyere antall svarer positivt). Nær halvparten av emigrantene som returnerer, oppgir at de returnerte av familiehensyn (Gëdeshi & King 2018, s. 34, 69-71; se også tilsvarende tall i Regional Cooperation Council 2019, s. 65).

⁶ De fleste migrantene befinner seg i naboland, som Italia (ca. 450 000) og Hellas (ca. 350 000), selv om det er en økende trend at albanere bosetter seg i andre EU-medlemsstater så vel som i Nord-Amerika og Canada (IOM 2019, s. 7 - tall hentet fra UN DESA). Landinfo påpeker ellers at statistikk om migrasjon må sees på som anslag, og at tallene kan være mangelfulle på grunn av uteblitt registrering/nedtegnning av migrasjonen.

I Balkan Barometer for 2023 svarer hele 90 prosent av unge respondenter i Albania at de vurderer å emigrere for å jobbe i utlandet (Regional Cooperation Council 2023).

2.3 Modernisering, urbanisering og holdningsendringer etter 1990

Det har skjedd en gradvis modernisering og urbanisering siden 1990-tallet. Svært mange har migrert fra landsbygd til by, og en betydelig andel familier har emigrert, eller blitt sterkt påvirket av, emigrasjon til utlandet. Andelen kvinner i utdannings- og arbeidslivet har økt, kjernefamilien har blitt mindre og ekteskapsalderen og alder for førstegangsfødende har steget. De mest markante endringene har skjedd i byene og i de urbane tettstedene.

At mange i familien har fått nye muligheter – kvinner til utdanning og selvstendig inntekt, barn til bedre utdanningsmuligheter – har utfordret patriarkalske familieverdier og holdninger. Noen tidligere «utenkelige» livsvalg har blitt tenkelige.

Samtidig avhenger graden av endring av individuelle forhold, og varierer fra familie til familie. Patriarkalske holdninger gjør seg fortsatt gjeldende. Selv i samfunnslag eller familier der slike holdninger har mistet noe styrke og kjønnsrollemønstrene er utfordret, er forventningene til ekteskap fortsatt høye, og familierelasjoner forblir sterke og toneangivende.

I en undersøkelse for årene 2017–2020, World Values Survey (2000), svarer litt under halvparten av respondentene at de er svært enige eller enige i at man har en «plikt overfor samfunnet til å få barn».

I en OSSE-studie mente nesten halvparten av de kvinnelige respondentene mellom 18 og 74 år at «[...] their friends would agree that “a good wife obeys her husband even if she disagrees”». Videre var det en utbredt oppfatning blant kvinnene i undersøkelsen at de møtte «[...] significant restrictions in their life choices, such as family planning decisions, which fell to their husbands and their family» (OSCE 2019, s. 16, 17).

Kvinner har gradvis fått mer selvbestemmelsesrett og kontroll over egne eiendeler, men menn har fortsatt vesentlig påvirkning og kontroll over husholdsbeslutninger og kvinners bruk av egne økonomiske midler. Menn har også en høyere andel eierskap over eiendom og bopel (INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 253-255). Den store majoriteten av albanske hushold er ledet av menn.

Familie og slekt forblir det primære og viktigste nettverket

Samfunnsendringene de siste to generasjonene har altså ikke endret det faktum at familien og slekten fungerer som det primære og viktigste nettverket i det albanske samfunnet.

Nært samtlige respondenter rangerte familie som «svært viktig» (høyeste svar-alternativ) i en nylig holdningsstudie (World Values Survey Association 2022). Å miste eller falle utenfor familiens rammer, kan ha betydelige og negative konsekvenser. Karl Kaser argumenterer, basert blant annet på resultatene fra en undersøkelse utført av Verdensbanken om sårbare grupper i Albania, at sårbarhet «[...] is caused by low social cohesion in Albanian society» (Kaser 2014, s. 110), snarere enn av fattigdom i seg selv.

Kasers analyse understøttes av forskeren Ermira Danaj, som hevder at familien – i mangel på tilstrekkelige og fungerende statlige tjenester – er den fremste (og ofte eneste) «provider of social solidarity and support», herunder omsorgstilbud for barn, unge og eldre (Danaj 2014, s. 118).

2.4 Geografiske, rurale og urbane variasjoner

Mens konservative normsett gjennomgående har hatt stor betydning for familieliv i hele Albania, er det relativt stor geografisk variasjon i hvordan de patriarkalske og patrilineære systemene har blitt praktisert. Familiestruktur og -liv i de nordlige og rurale områdene anses generelt som sterkt konservativt og klanbasert – i tråd med sedvaneretten. Tradisjoner i sørlige og sentrale områder beskrives derimot som mindre konservative og mer fleksible (Çaro, Bailey & van Wissen 2012, s. 105; Kaser 2014, s. 99).

Samtidig som det er klare geografiske variasjoner i hvordan familien er organisert, er det også markante forskjeller mellom by og landsbygd hva gjelder familieforhold og tradisjonsbinding. Mens tradisjoner og det mannlige familieoverhodet har fått en noe mer begrenset innflytelse blant deler av bybefolkningen, er det få på landsbygda som ikke fortsatt etterlever tradisjonelle og konservative normer.

3 Ekteskap og familieenheter

Ekteskap er den dominerende samlivsformen i Albania, og de fleste barn fødes innenfor ekteskapet. Folketellingen i 2011 viste at omtrent 65 prosent av kvinner og menn over 15 år, hadde inngått ekteskap. Landinfo understreker at tallet gjelder alle borgere over 15 år (lovlig ekteskapsalder er 18 år), og derfor er misvisende lavt i forhold til det man kan forvente dersom kun sivilstatus for personer over 18 år regnes (INSTAT 2014a, s. 26). Data fra 2008–2009 viste for eksempel at 98–99 prosent av kvinner i 40-årene var eller hadde vært gift – altså at ekteskapsinngåelse var nær universelt (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 87).

Trenden holder seg forholdsvis stabil: Nesten 80 prosent av albanske kvinner er gift innen de har fylt 29 år, mens litt over 80 prosent av mennene er gift innen

fylte 34 år. Kun to prosent (menn/kvinner) gifter seg etter fylte 45 år (INSTAT 2021c, s. 34 - tabell 1).

Alder for (førstegangs) ekteskapsinngåelse har økt noe siden 1990-tallet. I 2014 var gjennomsnittlig ekteskapsalder 24 år for kvinner og 29,5 år for menn, mens den i 2021 var nesten 28 år for kvinner og omtrent 31 år for menn (INSTAT 2021c, s. 17). Menn er gjennomgående eldre enn kvinner ved ekteskapsinngåelse, en trend som synes å holde seg stabil (INSTAT u.å.; INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 56).

Andelen kvinner som gifter seg med menn som er ti eller flere enn ti år eldre, har økt siden 2000-tallet. De siste tallene er fra 2008–2009, og viste at omtrent én av fire kvinner mellom 20 og 24 år var gift med menn som var ti eller flere år eldre enn dem selv. Aldersforskjell på ti år eller flere forekom hyppigere i kystregionen, og var mindre vanlig i de nordlige, rurale områdene (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 92-93; Xheraj 2015, s. 206-207).

Forventningene til ekteskap stadfestes i en rapport fra den albanske organisasjonen Observatory for Children's Rights (2018, s. 55), som skriver at:⁷

[...] some non-Roma participants from urban communities spoke of university and careers as being acceptable options for girls and young women, but still with the expectation that marriage would follow these.

Non-Roma participants from urban and rural communities were also restricted by the same normative social expectations around dating and cohabitation, and also reflected that for young women who did not go to university (particularly if this was because their families could not afford it), marriage shortly after the completion of high school remained the best or 'the only option'.

3.1.1 Samboerskap og forlovelse

Det albanske statistikkbyrået bemerket i 2014 at økningen av familieenheter (eller par registrert som familieenhet) uten barn, sannsynligvis tilsier at det har blitt noe vanligere for unge par å være samboende før de gifter seg, og at flere venter lenger før de stifter familie (INSTAT 2014a, s. 30). En rapport fra 2018 viste at kvinner i samboerforhold hadde økt fra én til tre prosent i løpet av et tiår (INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 56).

⁷ Rapporten bygger på en studie blant både rom og ikke-rom, i rurale og urbane strøk. Det ble holdt 34 fokusgrupper med fem–tolv deltagere, i tillegg til individuelle intervjuer. Respondentene omfattet både unge kvinner og menn og foreldre. Rapporten gir svært utfyllende informasjon om holdninger, bevissthet og begrunnelser for hvorfor en del inngår ekteskap i tidlig alder.

Allerede tidlig på 2000-tallet omtalte forskere at det ikke var helt uvanlig for unge, fortrinnsvis i urbane områder, å bo sammen før de inngikk ekteskap:

[...] though usually managed in secret and seen as a pre-marriage arrangement, as time needed by both partners to get to know each other, or as a preparatory period for marriage, when people get to know the private life of the person to whom they are going to commit for life (Murzaku & Dervishi 2003, s. 246-247).

Til tross for en økning i antallet samboerskap, er dette uansett lite utbredt. Ermira Danaj bekrefter i en rapport fra 2022 (s. 4) at «cohabitation is still marginal». Først blant dem som er unge voksne nå, har dette fortrinnsvis urbane fenomenet bredt noe om seg. Samboerskap i byene er til dels akseptert. Statsviter Malltezi (møte i Tirana, 2015) oppsummerte holdningen til samboerskap blant urbane, utdannede foreldre slik: «they can accept it when others accept that they accept it».⁸

3.1.2 Barneekteskap

Tall for 2020 viste at 0,2 prosent av albanske menn og 6,4 prosent av kvinnene var gift ved fylte 18 år. 14 prosent av ekteskap i 2020 ble inngått av par hvor én eller begge parter var under 19 år; den absolutte majoriteten av parter under 19 var jenter (INSTAT 2021c, s. 34, 36). Det er imidlertid sannsynlig at det reelle antallet barneekteskap er høyere, da mange av dem ikke registreres eller blir juridisk anerkjent.

Undersøkelser har vist at barneekteskap oftest forekommer blant rom (rundt 90 prosent av den totale andelen), og i mindre omfang blant albanere i fattige og avsidesliggende rurale områder. De forekommer i hovedsak i marginaliserte romsamfunn, der det kun snakkes romanes, og der man er organisert i store, utvidete familier (Ombudsman Institution of Albania 2022; UNFPA 2014, s. 6).

Ifølge Observatory for Children's Rights er det vanlig at jenter med rombakgrunn gifter seg allerede ved 13–14 års alder. Gutter er som regel noe eldre. Barneekteskap dreier seg nesten utelukkende om jenter 15–18 år; mennene gifter seg oftest i alderen 25–30 år (Observatory for Children's Rights 2015, s. 51-52, 56; UNFPA 2014, s. 4).

I en nyere studie fra Observatory for Children's Rights (2018, s. 30), vises det til dette tidligere kildematerialet, og det bekreftes at situasjonen ikke synes å ha endret seg nevneverdig. Et av funnene var at:

⁸ Om Tirana som «fristed» der kvinner kan leve friere fra patriarkalske normer, les også kapittelet «Tirana as a 'Jumping Board' to the Future» i Ermira Danajs rapport «Marriage Institution, Civil Unions, and Gender Issues in Sociological and Legal Perspective» (Danaj 2022, s. 144).

Roma participants who lived in segregated communities most commonly reported a 'usual' marriage age for girls of between 14 and 16, and for boys, of between 17 and 20. However, some participants mentioned older 'usual' marriage ages.

Roma participants from integrated communities reported a slightly older 'usual' age of marriage for girls, of between 15 and 17, while boys tended to marry between 18 and 23. Again, however, this was not universal.

3.1.3 Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap

Barneekteskap er ofte arrangert av foreldrene, og begrunnes ofte med «å gjøre jenter trygge». Fattigdom og mangel på alternativer er grunnleggende faktorer. FNs utviklingsfond og Observatory for Children's Rights rapporterer blant annet at ekteskapene blant rom, ofte arrangeres for å forhindre at jentene innleder forhold med andre enn fremtidig ektemake. Seksuelt samkvem utenom ekteskapet anses å bringe skam på familien. Om jenten allerede har innledet et forhold til en gutt, kan hun bli tvunget til å gifte seg med ham. Også i avsidesliggende og fattige albanske bosettinger hender det at ekteskap, i tråd med tradisjoner, arrangeres av familiene. Det er fedrene som tar avgjørelsene, og jenter har begrenset eller ingen bestemmelsesrett over verken ekteskapsinngåelsen eller valg av ektefelle (Observatory for Children's Rights 2018, s. 55-66; Observatory for Children's Rights 2015, s. 19; UNFPA 2014, s. 4).

Den nyeste studien fra Observatory for Children's Rights (2018, s. 56), viser allikevel at holdningene blant respondentene – både rom og etniske albanere ruralt og urbant – synes å være i endring. Funnene tyder på at arrangerte ekteskap og tvangsekteskap er blitt sjeldnere:

For instance, across all of the population groups, participants spoke of how in the past, parents would arrange marriages for their children and choose the marriage partner without consulting them, whereas now, this was very uncommon. If a marriage was arranged, the parents would now consult with their daughter or son. However, increasingly, young people were choosing their own marriage partners.

FNs utviklingsfond (UNFPA 2014, s. 5-6) har tidligere påpekt at mange av barneekteskapene ikke varer, og at det da er akseptert at partene skiller seg og gifter seg på nytt. Tall fra Observatory for Children's Rights (2015, s. 36, 46) bekrefter forekomsten av skilsmisse (i juridisk eller ikke-juridisk forstand) blant barn som gifter seg. Dette underbygges av respondentene i den siste undersøkelsen fra samme organisasjon, der flere nevnte en sammenheng mellom barneekteskap og høyere forekomst av separasjon og skilsmisse (Observatory for Children's Rights 2018, s. 32).

3.1.4 Ekteskap på tvers av etnisitet, religion eller nasjonalitet

Landinfo har ikke funnet offisielle tall over hvor mange som gifter seg med en av en annen religion eller etnisitet. En undersøkelse fra 2013 tyder imidlertid på at majoriteten av den albanske (muslimske) befolkningen ikke anså interreligiøse ekteskap som negativt: 77 prosent mente det var uproblematisk dersom en sønn giftet seg med en kristen, mens 75 prosent var komfortable med at en datter giftet seg med en kristen (Pew Research Center 2013, s. 124). En studie fra 2018 viser tilsvarende åpenhet for interreligiøse ekteskap; kun én av ti respondenter hadde motforestillinger (UNDP 2018, s. 56).⁹

Ekteskap utenfor egen etnisk eller religiøs gruppe forekommer sjeldent blant rom og egyptere (UNDP 2015, s. 21-22). Blant albanere viste en undersøkelse fra 2019 at kun en fjerdedel støttet ekteskapsinngåelse med rom (Regional Cooperation Council 2019, s. 74).

En forholdsvis liten andel albanere gifter seg med personer av en annen nasjonalitet. Blant disse er ekteskap mellom albanere og ektefeller i Italia og Hellas, land med omfattende og lengeboende albanske bosettinger (se blant annet Euronews Albania 2022). Det er også avdekket ekteskap med ikke-albanske borgere i den hensikt å få opphold i europeiske land (Albanian Daily News 2022).

Brunhilda Zenelaga, sosiolog ved Universitetet i Tirana, påpekte i 2015 at det likevel er slik at selv om mange i teorien aksepterer ekteskap på tvers av etnisitet, nasjonalitet eller tro, tilsier øvrige erfaringer og studier at de fleste albanere foretrekker å gifte seg med en albansk partner (møte i Tirana, 2015).

3.2 Fødsler og familieenheter

Den gjennomsnittlige familieenheten består av tre–fire personer. Kvinner føder i gjennomsnitt færre barn enn tidligere. Mens en kvinne i fruktbar alder i gjennomsnitt fødte 3,0 barn i 1990, var gjennomsnittet 1,8 i 2013, og 1,3 i 2021. Kvinner i rurale strøk føder i gjennomsnitt flere barn enn kvinner i byene (INSTAT 2014c, s. 13; 2021b; 2022a, s. 9-11).

Førstegangsfødende er i gjennomsnitt 29 år (altså ett år mer enn gjennomsnittsalder for ekteskapsinngåelse, som er nesten 28) (INSTAT 2022c, s. 14, 16).

⁹ Forsker ved UiO, Cecilie Endresen, har uttalt at dersom en ortodoks kristen og en ikke-ortodoks kristen ønsker å inngå et religiøst ekteskap i den ortodokse kirken, må den ikke-ortodokse parten konvertere. En katolikk som gifter seg med en ikke-katolikk, kan inngå et religiøst ekteskap dersom partene forsikrer at eventuelle barn blir oppdratt som katolikker. Ifølge Koranen kan en muslimsk mann gifte seg med en ikke-muslimsk kristen eller jødisk kvinne, men tilsvarende gjelder ikke for muslimske kvinner. Endresen viser videre til at religiøse ledere er positive til blandingsekteskap (2012, s. 19).

3.3 Størrelsen på husstander

Det har skjedd vesentlige endringer i størrelsen på albanske husstander i løpet av bare få generasjoner.¹⁰ Storfamiliene har tradisjonelt sett bodd samlet. Det finnes endog beretninger fra tidlig 1900-tall om husstander på opp mot 100 personer i enkelte områder nord i Albania, der patriarkalske, patrilineære og konservative normer har stått særlig sterkt. Den langt mer typiske husstanden i tiden rundt første verdenskrig, bestod derimot av fem–seks medlemmer, og kun en tiendedel av husstandene talte mer enn ti personer. 80 prosent av befolkningen var på den tiden bosatt i rurale strøk, og halvparten bodde i felles bolig med familie og utvidet familie, i tråd med den patrilineære strukturen (Kaser 2014, s. 100-102).

I perioden frem til i dag har den typiske husstanden blitt vesentlig mindre: I 2011 var det i gjennomsnitt 4,2 personer i hver husstand i rurale strøk, mens det i byene var 3,6 personer (INSTAT 2014a, s. 29-30). Det nasjonale gjennomsnittet var i 2018 3,3 personer (INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 11).

Dagens husstand er også annerledes organisert enn tidligere. Mens det tradisjonelt har vært vanlig at flere generasjoner i familien har bodd sammen i felles bolig, består de fleste husstander i dag av små kjernefamilier. Den siste folketellingen i 2011 viste at denne typen husstand i hovedsak bestod av par med barn (67 prosent), par uten barn (25 prosent) og enslige foreldre med barn (åtte prosent, hvorav syv prosent var enslig mor med barn). Enslige personer eller personer uten familieband som bodde sammen, utgjorde de øvrige ti prosentene (INSTAT 2014a, s. 29-30). Alle senere trender (blant annet den fortsatte nedgangen i fruktbarhetstallet) understøtter funnene fra folketellingen.

Den nasjonale helseundersøkelsen i 2017–18 viste at nesten 85 prosent av barna bor med begge foreldrene. Ti prosent bor med mor (mens far er i live), én prosent med far (mens mor er i live), mens to prosent verken bor med mor eller far (begge i live). To prosent omfatter foreldreløse eller barn med foreldre i live, men som av ulike årsaker ikke kan bo hos dem (som ofte forklares med foreldres migrasjon) (INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 11, 21).

Det er vanlig at unge bor hos foreldrene inntil de gifter seg, noen også etter inngått ekteskap (Danaj 2014). Noen unge par starter samboerskapet i mannens familiehjem, sammen med dem som vil bli kvinnens svigerforeldre. Tidligere har det å bosette seg med familien på farssiden vært begrunnet med normer og tradisjoner, og til dels gjelder dette fortsatt. Samtidig kan slike bosituasjoner i dag forklares med den økonomiske situasjonen; svært mange unge har ikke anledning til å skaffe egen bolig.¹¹

¹⁰ En husstand kan bestå av kjernefamilien, flere kjernefamilier sammen, kjernefamilien med utvidet familie eller av personer med eller uten familiære bånd som bor sammen. Medlemmer i en husstand tilsvarer altså antallet personer som bor i samme boenhet.

¹¹ For en mer utdypende beskrivelse av boligsituasjonen for unge, se Danaj 2014 (s. 127-128).

3.4 Skilsmisse

Antallet skilsmisser har økt de siste 20 årene. I underkant av 16 prosent av ekteskap endte i skilsmisse i 2021. Tilsvarende tall for 2001 var litt under ti prosent (CEIC 2021; INSTAT 2021a).

Om lag halvparten av respondentene i tidligere meningsmålinger anså skilsmisse som moralsk akseptabelt. En overveiende majoritet mente at kvinner, på lik linje med menn, skal kunne velge å skille seg (Pew Research Center 2013, s. 80-99). Selv om de fleste svarte at menn og kvinner bør kunne søke skilsmisse på likefot, er det klart at det i særlig grad er skilte kvinner som vil kunne møte sosiale fordommer og mangel på aksept for å bryte ut av et ekteskap.

Samtidig viser en undersøkelse fra 2022 at albaneres holdning til skilsmisse, synes å ha blitt mer konservativ i løpet av det siste tiåret. World Value Survey's seneste målinger viser at 17 prosent mener at skilsmisse er akseptabelt, mens 40 prosent mente det samme på 1990-tallet (World Values Survey Association 2022).

I likhet med samboerskap, omtales skilsmisse som et fortrinnsvis urbant fenomen (møter med Hazizaj, Malltezi og Tershana i Tirana, 2015).

3.5 Gjengifte

I 2014 opplyste det albanske statistikkbyrået at antall gjengifte var gått ned siden 1990-tallet. Den siste folketellingen viste at omtrent 60 av 1000 skilte menn/enkemenn giftet seg på nytt, mens kun 8 av 1000 skilte kvinner/enker inngikk nytt ekteskap (INSTAT 2014b, s. 87-88). Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) kommenterte i sin 2019-rapport Social Institutions & Gender Index at gjengifte blant skilte kvinner sjeldent forekommer (OECD 2019, s. 3). UN Women uttaler likeledes at sannsynligheten for gjengifte blant kvinner, er lavere enn blant menn (UN Women 2020, s. 17).

Ut fra erfaring med skilsmissesaker, hevdet jurist og leder for CRCA, Altin Hazizaj (møte i Tirana 2015), at det er uvanlig at kvinner som er tildelt omsorg etter skilsmisse, gifter seg på nytt, i hvert fall så lenge barna er små. Han mente at det er en utbredt oppfatning av at kvinner da skal ta seg av barna, og utelukkende fylle omsorgsrollen. Menn gifter seg gjerne igjen – uten «karantenetid».

3.6 Kvinnens rolle og status i familien

Lovverket likestiller menn og kvinner i forbindelse med ekteskap, skilsmisse og barnefordeling. I virkeligheten er det imidlertid ofte avstand mellom teori og praksis. Praksis påvirkes av tradisjoner, forventninger og innarbeidede kjønnsrollemønstre – og av de økonomiske realitetene for kvinner og menn.

Kvinner i familien påvirkes negativt av dårlige økonomiske forhold, høy arbeidsledighet og migrasjon, medvirkende årsaker til at stereotype og patriarkalske holdninger overfor kvinner fortsatt finnes i store lag av befolkningen (se blant annet INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 253; UN Women 2020).

3.6.1 Kvinner på arbeidsmarkedet

Det anslås at 22 prosent av befolkningen lever på fattigdomsgrensen, og det offisielle arbeidsledighetstallet er nesten 12 prosent. Sysselsettingsgraden lå i 2021 på 54 prosent blant kvinner og 68 prosent for menn (INSTAT 2022a, s. 49; 2022b; c, s. 71). Menn tjener i gjennomsnitt 10 prosent mer enn kvinner (Baci 2022, s. 55).

Ved siden av generell arbeidsledighet forårsaker mangelen på offentlige permisjonsordninger og omsorgstilbud – fra barnehager til gamlehjem – at mange kvinner ikke er i (eller trekker seg fra) arbeid, fordi de må sørge for barn, unge og eldre hjemme (INSTAT 2022c, s. 70; UN Women 2020, s. 44). I en rapport fra UN Special Rapporteur on the Right to Development vises det til at «Women do 96% of domestic chores and 18% of women are out of work primarily due to unpaid care work at home (versus only 1% of men)» (Alfarargi 2022, s. 4).

Det er mer sannsynlig at kvinner i urbane strøk deltar i det formelle arbeidsmarkedet, enn kvinner i rurale strøk (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 47; UN Women 2020, s. 51).

3.6.2 Kvinner og eiendom

Familieloven av 2003 likestiller kvinner og menn med hensyn til eiendomsforhold og ekteskap (art. 66-122). I henhold til lovens art. 66 skal eiendom/verdier anses som felles, med mindre en av partene «proves its personal character» (Famileloven 2003, art. 76).

Det har imidlertid vært relativt lav bevissthet i offentligheten og blant kvinner – både på landsbygda og i byene – om kvinners eiendomsrett, og om at partene ved ekteskapsinngåelsen skal registrere eiendomsforholdene (Stanley & Di Martino 2012, s. 5-6; UN Women 2020, s. 47). Manglende registrering medfører at kvinner må fremme krav for en domstol for rett til eiendom etter skilsmisse eller ektefellens død. Manglende eiendomsregistrering kan også ekskludere kvinnelige bønder fra finansielle støtteordninger. En lov om eiendomsregistrering fra 2018 gjør registrering av felles eiendom obligatorisk, og skal være et ledd i arbeidet for å sikre kvinners rettigheter til felleseie. Problematikken beskrives nærmere i UN Womens rapport (UN Women 2020, s. 47).

Undersøkelser fra 2018 viser at 3 av 10 kvinner i alderen 15–59 år eier et hus, og 1 av 7 eier tomt. Over halvparten av menn i samme alder år eier et hus, og litt over en fjerdedel eier tomt (INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 253).

Eiendomsfordeling ved skilsmisse følger også det urbane/rurale skillet. Ifølge Altin Hazizaj (møte i Tirana, 2015) krever kvinner i byene oftere skilsmisseoppgjør enn kvinner på landsbygda. Hazizaj kjente ikke til at de som krevde oppgjør, generelt sett blir urettmessig behandlet. Andre kilder hevder at mange kvinner ikke krever å få oppfylt rettighetene de har til felles eiendom. At få stiller slike krav har å gjøre med tradisjon, men også med juridiske prosedyrer og dyre saksomkostninger (Stanley & Di Martino 2012, s. 5-6; UN Women 2020, s. 47).

3.6.3 Skilte eller ugifte kvinner, enslige mødre og enker

Ekteskapsbrudd kan være svært problematisk for kvinner uten egne økonomiske midler, eiendom eller annen form for bistand, noe mange ikke har. Kvinner som skiller seg, uavhengig av om de tildeles foreldrerett for eventuelle barn, må som regel flytte ut av familiehjemmet. Mange albanske kvinner flytter tilbake til foreldrene (se blant annet Danaj 2014; Sinoruka 2019).

Antallet aleneforeldre har økt de siste tiårene. Per 2011 bestod åtte prosent av landets familieenheter av enslige foreldre med barn; majoriteten var enslige mødre (INSTAT 2014a, s. 30). Aleneforeldre omfatter både skilte, enker/enkemenn og personer som av andre årsaker (for eksempel migrasjon) ikke bor sammen med den andre forelderen.

UN Women, som baserer seg på data fra det albanske statistikkbyrået, bekrefter at det fortsatt er flere enslige mødre enn fedre (UN Women 2020, s. 17):

There are more single mothers than single fathers: the number of women living alone with their children is higher than the number of men under the same conditions for all age groups, reflecting men's higher propensity to leaving their families and re-marry after divorce or death of spouse.

Kilder som Verdensbanken har påpekt at skilte kvinner uten barn kan være i en tilsvarende utsatt posisjon. Det kan være vanskelig å gifte seg på nytt, å få komme tilbake til opprinnelig familie eller å bosette seg alene – «their family considers them a shame and/or economic burden» (som sitert i Kaser 2014, s. 110).

Situasjonen for ugifte kvinner (med eller uten barn) avhenger også av geografi, sosial status og økonomiske variabler. Også her kan konsekvensene av migrasjon spille inn – som blant annet den makedonske økonomen Meri Stojanova viser til i sine studier om ekteskap på tvers av nasjonalitet:

Exposure to social ridicule and rejection is present in cases when after the engagement the fiancé leaves Albania to work abroad. After many years of absence in numerous cases it never comes to a conclusion of marriage, so the girls remain in a very disadvantaged position, without any opportunity to enter other marriage in the local community (Stojanova 2013, s. 283).

Omtrent to av ti albanske husstander har kvinnelig familieoverhode (INSTAT & Institute of Public Health 2018, s. 21), og har tradisjonelt vært fattigere enn dem med mannlige overhoder (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 19).

4 Inngåelse av ekteskap og skilsmisse

4.1 Familieloven av 2003

I 2003 vedtok den albanske lovgivende forsamling en ny familielov, heretter omtalt som familieloven.

I henhold til loven er menn og kvinner fullt ut likestilt, med like rettigheter i forbindelse med ekteskap, skilsmisse, barneomsorg og eiendomsforhold.

Familieloven viderefører prinsippet om borgerlig vielse. Tjenestemann ved det sivile registreringskontoret (folkeregisteret) har vigselmyndighet (Familieloven 2003, art. 8), religiøse ledere har det ikke. Partene kan imidlertid inngå religiøse ekteskap, eventuelt få ekteskapet velsignet av religiøse ledere, men disse har ingen sivilrettslig gyldighet.

4.2 Borgerlig ekteskap

Kun borgerlige vielser er juridisk anerkjent i Albania. Før partene kan inngå ekteskap, kunngjør folkeregistreringskontoret der partene har vært bosatt de siste seks månedene, forestående inngåelse av ekteskap, som tidligst kan inngås ti dager etter slik kunngjøring. Det må fremlegges fødselsattest og dokumentasjon på at det ikke foreligger hindre for ekteskapsinngåelse. En fullmektig kan representere partene (Familieloven 2003, art. 15-19). Familieloven fastsetter hvordan innvendinger mot inngåelse av ekteskap skal fremlegges og behandles (art. 20-32).

Albansk lovgivning har ingen bestemmelser knyttet til forlovelse. En forlovelse har ingen rettslig betydning, og opphevelse innebærer ingen rettslige reaksjoner.

4.2.1 Betingelser for å kunne inngå ekteskap

Ifølge familieloven må visse betingelser være oppfylt for at ekteskapet skal være gyldig:

- Begge parter må være over 18 år. Dersom det foreligger tilstrekkelig gode grunner, kan det gis tillatelse til ekteskap mellom parter under 18 år. Hvilke forhold som gjør at man kan tillate ekteskap for parter under 18 år, er ikke listet i loven, men overlates til domstolens skjønn (art. 7).¹²
- Ekteskapet må være inngått av fri vilje (art. 8).
- Begge parter må være til stede ved inngåelsen av ekteskapet (art. 8).
- Tidligere ekteskap må være ugyldig eller opphørt (art. 9).
- Begge parter må være mentalt friske (art. 12).
- Ekteskap mellom personer i nær familie tillates ikke. Ekteskap er ikke tillatt mellom søsken eller med onkler, tanter, nevøer og nieser eller mellom søskenbarn (med mindre det foreligger tilstrekkelig gode grunner for det) (art. 10).¹³
- Partene må være av forskjellig kjønn (art. 7).

4.2.2 Ugyldiggjøring

Et ekteskap inngått i strid med betingelsene, kan kjennes ugyldig av domstolen. Et ekteskap er for eksempel ugyldig dersom én eller begge parter er blitt truet eller tvunget til å inngå ekteskap. Kun parten som er blitt truet eller tvunget, kan fremme anmodning om ugyldighet, og det må skje innen visse tidsfrister (art. 37, jf. art. 44).

Et ekteskap kan likeledes kjennes ugyldig dersom en av partene har holdt tilbake vesentlige opplysninger eller lurt partneren, slik at ekteskapet ble inngått på uriktige premisser. Landinfo forstår bestemmelsene dit hen at det bare er den forurettede part som kan fremme anmodning om ugyldiggjøring, som også her må skje innen visse tidsfrister (art. 34, jf. art. 44 og 45). Tilsvarende gjelder ugyldig-

¹² FNs utviklingsfond (UNFPA) eksemplifiserer at dette kan dreie seg om tilfeller der en kvinne under 18 år er gravid, eller når den kommende ektefellen er en emigrant som ønsker å inngå ekteskap med en person under 18 år. (Landinfo forstår det siste som å kunne innebære at vedkommende ønsker å inngå ekteskap før han forlater landet.) UNFPA viser videre til at i henhold til sivilrettsloven, oppnår en person som gifter seg innen fylte 18 år, full juridisk status som myndig ved ekteskapsinngåelsen. Dette innebærer at personen for eksempel oppnår rett til å inngå juridisk bindende avtaler, motta helsetjenester uten foreldres samtykke og til å registrere fødsler (UNFPA 2014, s. 2-3). Se for øvrig Landinfos respons om lovlig ekteskapsalder (2019).

¹³ Ekteskap er heller ikke tillatt mellom svigerfar og svigerdatter, svigermor og svigersønn, eller mellom steforeldre og stebarn (Famileloven 2003, art. 11). Loven har også en bestemmelse som regulerer at ekteskap ikke er tillatt mellom adoptivbarn og adoptivforeldre eller med ektefelle til adoptivforeldre, mellom adopterte barn i en familie eller mellom adoptert barn og andre barn i familien. Bestemmelsene i familieloven art. 10 gjelder tilsvarende for adoptivbarn (Famileloven 2003, art. 14).

gjøring grunnet alvorlig mental lidelse (art. 35, jf. art. 46).¹⁴ Også ekteskap som ikke er inngått med den hensikt at partene skal leve sammen som mann og hustru, kan kjennes ugyldig (art. 36).

Et ekteskap der en eller begge partene var under 18 år ved ekteskapsinngåelsen, kan ikke kjennes ugyldig dersom partene har fylt 18 år, dersom kvinnen er gravid eller paret har fått barn sammen (art. 39).

4.2.3 Plikter og rettigheter

I henhold til familieloven har menn og kvinner samme plikter og rettigheter i ekteskapet. De skal opptre lojalt overfor hverandre, støtte hverandre moralsk og materielt, samt samarbeide for familiens felles interesser. Begge er forpliktet til å oppdra barna (art. 50, 53 og 54).

En gift kvinne kan ta familienavnet til ektefellen, og barn skal ha samme etternavn som foreldrene. Dersom foreldrene har forskjellige etternavn, skal barnet ha etternavnet partene er blitt enige om. Uten slik avtale får barnet farens etternavn (art. 51 og 52).

Partene er forpliktet til å ha samme bopel basert på gjensidighet. Dersom partene ikke kommer til enighet, skal domstolen megle eller utarbeide en løsning om felles bopel (art. 55).

Dersom en av partene ikke oppfyller sine forpliktelser, kan domstolen etter anmodning fra den andre parten godkjenne visse hastetiltak. Disse må være spesifisert, og tidsrommet for tiltakene må ikke overstige tre år (art. 61).

4.3 Borgerlig skilsmisse

Ekteskap opphører hvis en av ektefellene dør eller blir erklært antatt død, eller hvis ekteskapet oppløses (Famileloven 2003, art. 123).

Menn og kvinner har samme rett til å søke om skilsmisse. Domstolene har myndighet til å avgjøre hvorvidt en skilsmisse skal innvilges eller ikke.

Skilsmissekriteriene i henhold til familieloven av 2003 er:

- Partene kan anmode om skilsmisse dersom de har levd separat i tre år (art. 129). Domstolen kan imidlertid avslå søknaden dersom oppløsningen av ekteskapet vil ha alvorlige moralske og materielle konsekvenser for barna eller en av ektefellene (art. 130).

¹⁴ Det er utelukkende bestemmelsene i art. 44 og 46 som har vilkår knyttet til tidsfrister.

- Partene kan fremme anmodning om skilsmisse grunnet kontinuerlig krangling, mishandling, alvorlige fornærmelser, utroskap, uhelbredelig mental lidelse, ilagt lengre fengselsstraff eller andre årsaker som innebærer gjentatte brudd på de ekteskapelige forpliktelsene som gjør et felles liv umulig og at ekteskapet har mistet sin mening for en av partene (art. 132).

Dersom begge partene er enige om å oppløse ekteskapet, kan de fremme en erklæring om å få domstolens godkjenning. Partene må også utarbeide en avtale om fordeling av felles eiendeler og omsorg for barn, og eventuelt en avtale om underhold. Domstolen skal vurdere om enigheten er til barnas og partenes beste, og kan eventuelt avvise anmodningen om ubestridt skilsmisse, om ikke nødvendige endringer i avtalen gjøres (art. 125-128).

Domstolen skal i forbindelse med anmodning om skilsmisse, gjennomføre megling. Domstolen kan utsette en beslutning om skilsmisse i opptil ett år, dersom domstolen ikke er overbevist om at alle muligheter for megling er gjennomført. Tilsvarende kan domstolene utsette rettsforhandlingen i ett år etter et barns fødsel, dersom partene venter barn sammen (art. 134–137).

Når domstolen har nådd en endelig beslutning om skilsmisse, skal beslutningen formidles til det sivile registreringskontoret (Folkeregisteret) for registrering.

4.3.1 Ansvar for barn etter skilsmisse

I henhold til familieloven endrer ikke oppløsning av ekteskapet rettighetene og pliktene foreldrene har overfor barna, med mindre annet er bestemt (art. 154).

Dersom en av partene, familiemedlemmer eller påtalemyndigheten fremmer anmodning,¹⁵ skal domstolen avgjøre hvem av foreldrene som skal ha foreldreansvar for barna og hvordan besøksretten skal være, alternativt om barnet skal overlates til en tredjepart. Før domstolen fatter sin beslutning skal domstolen innhente en anbefaling fra psykolog eller sosialarbeider. Anbefalingen skal blant annet inneholde informasjon om familiens materielle levestandard og hvor det er best for barnet å bo. Domstolen skal også vurdere barnets oppfatning samt eventuell avtale mellom partene (art. 155–157).¹⁶

Den forelderen som ikke tilkjennes foreldreretten, har rett til å ta del i omsorgen og utdannelsen av barnet og bli informert og konsultert i forbindelse med viktige valg for barnet. Vedkommende skal også bidra til barnets omsorg og utdanning i samsvar med egen ressursituasjon. Besøksrett besluttet av domstolen, kan ikke nektes (art. 158).

¹⁵ Påtalemyndigheten kan fremme slik anmodning dersom det er anklager om barnemishandling.

¹⁶ Dersom det skal vurderes om barnet bør plasseres hos en tredjepart eller fosterfamilie, skal sosialtjenesten i den aktuelle kommunen høres.

Lederen for CRCA, Altin Hazizaj, er jurist og har selv ført skilsmisse- og barnefordelingssaker for retten. Hans erfaring er at mødre i absolutt flest saker av saker får omsorgen for barna. Det som vanligvis avgjør hvem som får omsorgen, er barnets/barnas alder. Jo yngre barna er, desto mer sikkert er det at mor får omsorgen. Når far får omsorgen, er det som regel for eldre barn, og retten legger da gjerne vekt på hvem av partene som har best økonomi – det er gjerne menn som har høyest inntekt (møte i Tirana, 2015).

4.3.2 Økonomisk kompensasjon og skilsmisseoppgjør

Familieloven har egne bestemmelser om økonomisk kompensasjon etter skilsmisse (art. 147-153).

Domstolen kan beslutte at den ene parten kompenseres økonomisk, og om kompensasjonen skal gis i form av en engangsutbetaling eller periodisk betaling, herunder hvor lenge slik kompensasjon skal utbetales. Loven regulerer hvilke forhold som skal komme i betraktning (se lovens art. 149). Dersom den begunstigede gifter seg igjen, opphører utbetalingene.

Familielovens art. 153 har også bestemmelser som regulerer om den ene av partene kan bli boende i familieboligen eid av den andre parten, dersom spesielle forhold foreligger (som for eksempel at parten har foreldreansvar for felles barn).

4.3.3 Farskap og registrering av barn

Farskap (og morskap) til barn født i ekteskap, føres inn i fødselsattesten, som registreres ved folkeregisteret. Farskap til barn født utenfor ekteskap, kan ifølge familieloven av 2003 (art. 170) skje på følgende måte:

- Ved at far anerkjenner barnet.
- Ved domstolens beslutning.

Nærmere regler om foreldremyndighet finnes i familielovens art. 165–191.

4.4 Bryllupsfeiring

Som påpekt av forskere ved Universitetet i Tirana (møte med Malltezi og Zenelaga, Tirana, 2015), gir ekteskapet sosial anerkjennelse, og selve feiringen er også en viktig sosial markering. Ofte feires ekteskapsinngåelsen over flere dager sammen med familie, slekt og venner.

Selve bryllupsfeiringen kan arte seg ulikt fra område til område, og avhenger også av familienes sosioøkonomiske forutsetninger – store tradisjonelle bryllupsfeiringer innebærer betydelige kostnader. Mens noen bryllup har gjestelister med mange hundre mennesker, et titall brudepiker, storslått fest med musikk,

limousiner og restaurantbevertning, velger andre en mer tradisjonell feiring i brudens eller brudgommens hjem, med mindre familie og venner. Det er vanlig at brudeparet mottar pengegaver fra gjestene, med unntak av gaver fra den nærmeste familien, som for bruden kan regnes som en form for medgift (Capo 2013; Likurti 2020; Wedbuddy 2023) .

Det er ulike begivenheter i forkant av selve bryllupsdagen, og noen velger å feire i en hel uke. Forfatteren Ava Laboy Capo beskriver ulike tradisjoner i den ukelange feiringen – kjent som *jav' e nuses* (bryllupsuken):

As a sign of the engagement, the bride is given a gold coin. The bride-to-be is provided with presents, along with kufetas, or sugar covered almonds. A dowry is paid for by the groom's family to pay homage to the parents of the bride. [...] a member of the groom's family will go to the parents of the bride and formally ask them to attend all the celebrations (Capo 2013, s. 1).

En rekke ulike aktiviteter følger i løpet av uken: brudens forberedelser, sammenkomster blant venner og familie for å overrekke lykkeønskninger og middager med den nærmeste familien. Mens mange brudepar tidligere holdt separate bryllupsmiddager med sine respektive familier, er det i dag vanlig at bruden og brudgommens bryllupsmiddag er felles, gjerne kvelden før selve ekteskapsinngåelsen. Dagen etter hentes bruden av brudgommen:

Sunday late morning or noon, the groom and his party come by cab/limo/carriage to pick up the bride. Rice and sugar is thrown when the bride leaves her father's house. The cars have to drive at least half of the city and cannot go back the same route. The bride and groom take romantic pictures by the lake or a park [...]. Some couples will also include the church or mosque or civil ceremony into Sunday morning tradition (Capo 2013, s. 3-4).

Det er vanlig at brudeparet drar på bryllupsreise like etter ekteskapsinngåelsen.

4.5 Religiøse ekteskapsseremonier

De færreste praktiserer noen religion i Albania, selv om befolkningen i hovedsak kan deles inn i muslimer, bosatt i hele landet, katolikker, hovedsakelig i nord, og ortodokse kristne, i hovedsak i sør (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 1). I den siste folketellingen i 2011 oppga omtrent 57 prosent å være muslimer, elleve prosent katolikker, mens nesten syv prosent var ortodokse kristne. I tillegg

finnes små andeler som tilhører andre trosretninger eller regner seg som ateister (INSTAT 2012, s. 71).¹⁷

Religiøse ekteskap er ekteskap inngått i overensstemmelse med religiøse tradisjoner. I Albania anerkjenner ikke staten slike ekteskap, men noen velger likevel å ha en religiøs seremoni i tillegg til den borgerlige vielsen. Det foreligger ikke offentlig tilgjengelig tallmateriale over hvor mange som markerer ekteskapsinngåelsen med en religiøs seremoni, eller hvor mange som eventuelt kun har en religiøs seremoni.

Ifølge Orinda Malltezi (e-post mai 2015), forsker ved Universitetet i Tirana, er det relativt uvanlig at (muslimske) albanere feirer eller velsigner ekteskap i moskeene; for de fleste er det ikke viktig å bli velsignet i moskeen eller

[...] to have any Islamic ritual accept for the rules that are similar to the legal marriage. For instance, it is important for Muslims to have a witness or fiduciary during their marriage but they do not have in tradition to make a celebration in mosque like the Christians have.

I de tilfellene ekteskap feires i moskeene, er det blant praktiserende muslimer, og ofte i byene.

Det er en større tradisjon for å vies i kirken blant ortodokse og katolikker, men heller ikke alle kristne, bruker kirken i forbindelse med ekteskap. Som allerede bemerket, er det fortrinnsvis det praktiserende segmentet av befolkningen som eventuelt involverer trossamfunn eller religiøse ritualer i vielsen (Malltezi, e-post mai 2015).

Malltezis beskrivelser understøttes av Cecilie Endresen, forsker ved UiO, som har hevdet at bare et lite mindretall av albanere involverer de religiøse hierarkiene når det gjelder ekteskap, men mange tar med en imam eller prest til begravelseritualene (Endresen 2012, s. 19). Videre hevder Endresen at «[albanere gir] gjerne inntrykk av å være likegyldige hva angår religion, religionsutøvelse og religionsforskjeller» (Endresen 2012, s. 356). Ifølge en religiøs leder (som gjengitt i Endresen 2012, s. 20) kan det muslimske fellesskapet velsigne den sivile vielsen med en særlig bønn på bryllupsdagen. En slik velsignelse (*bekim*) er ikke det samme som et religiøst ekteskap.

Forfatteren av rapporten *Child Marriage in Albania*, Mina Mata, observerte i løpet av sitt feltarbeid med rapporten i 2014–2015 at «[...] there is no kind of way of choosing between «religious marriage» and legal marriages». Noen romfamilier

¹⁷ Det uavhengige Albania har aldri hatt en offisiell statsreligion, og alle styresettene siden 1912 har systematisk praktisert en adskillelse av religion og statlige funksjoner. Under kommunismen forsøkte staten å utrydde religion gjennom å undertrykke religiøse institusjoner og trosutøvelse. Religionsfrihet ble gjeninnført i 1992 (COE 2010, s. 17).

utfører religiøse seremonier eller ritualer ved ekteskapsinngåelsen, men disse forbindes eller tolkes snarere som «[...] a ritual within the community. This kind of religious ritual is something intimate that the communities make, and not everyone knows» (Mata, e-post mai 2015; Observatory for Children's Rights 2015). I en studie utgitt av Verdensbanken (De Soto, Beddies & Gedeshi 2005, s. 20), vises det også til at ekteskap blant rom sjeldent innebærer deltagelse av religiøse ledere.

Skriftlige kilder

- Albanian Daily News (2022, 11. august). Albanians Top List of Peoples Using Sham marriages to Stay in UK. *Albanian Daily News*. Tilgjengelig fra <https://albaniandailynews.com/news/albanians-top-list-of-peoples-using-sham-marriages-to-stay-in-uk> [lastet ned 1. juni 2023].
- Alfarargi, Saad (2022, 24. november). *Preliminary observations and recommendations of the United Nations Special Rapporteur on the right to development*. New York: UN Special Rapporteur on the right to development. Tilgjengelig fra <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/development/sr/2022-11-23/20221124-eom-albania-sr-rtd-en.pdf> [lastet ned 6. juni 2023].
- Baci, Entela (2022). *Country report. Gender equality - How are EU rules transposed into national law? Albania*. Luxemburg: EU Commission. Tilgjengelig fra <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5752-albania-country-report-gender-equality-2022-1-79-mb> [lastet ned 6. juni 2023].
- Capo, Ava Lapoj (2013). *Wedding Traditions from Around the World*. Illinois: AuthorHouse. Tilgjengelig fra https://books.google.no/books?id=jjwfAgAAQBAJ&pg=PA1&lpg=PA1&dq=jav%27+e+nuses&source=bl&ots=WPH-xq7LGG&sig=V8ZZsSgfSjIK8GXQVyfX5Idz1fI&hl=no&sa=X&ei=uxZoVajhCsnVywO8sILoCg&redir_esc=y#v=onepage&q=jav%20e%20nuses&f=false [lastet ned 12. juni 2023].
- Çaro, Erka; Bailey, Ajay & van Wissen, Leo (2012). Negotiating between patriarchy and emancipation: rural-to-urban migrant women in Albania. *Gender, Place and Culture*, 19(4), 101-128. Tilgjengelig fra https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/2553948/07_c7.pdf [lastet ned 6. mai 2023].
- CEIC (2021). Albania Vital Statistics: Divorces: per 100 Marriages. *CEIC*. Tilgjengelig fra <https://www.ceicdata.com/en/albania/vital-statistics/vital-statistics-divorces-per-100-marriages> [lastet ned 5. juni 2023].
- Ceta, Kristi (2022). Albania's Population Shrinks with 1.3%. *Albanian Daily News*. Tilgjengelig fra <https://albaniandailynews.com/news/albania-s-population-shrinks-in-2021-instat--1> [lastet ned 5. mai 2023].
- COE (2010). *Youth Policy in Albania. Conclusions of the Council of Europe international review team*. Brussel: Council of Europe. Tilgjengelig fra <https://rm.coe.int/16807023ef> [lastet ned 12. juni 2023].
- Danaj, Ermira (2014). Family in Albania as a Primary Solidarity Network. I: Pichler, Robert (Red.), *Legacy and Change. Albanian transformation from multidisciplinary perspectives* (s. 117-134). Zurich: LIT Verlag.
- Danaj, Ermira (2022). *Women, Migration and Gendered Experiences. The Case of Post-1991 Albanian Migration*. Cham: Springer.
- De Soto, Hermine; Beddies, Sabine & Gedeshi, Ilir (2005). *Roma and Egyptians in Albania. From Social Exclusion to Social Inclusion*. Washington, D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <https://documents1.worldbank.org/curated/en/262931468192884359/pdf/32181.pdf> [lastet ned 12. juni 2023].

- De Soto, Hermine; Gordon, Peter; Gëdeshi, Ilir & Sinoimeri, Zamira (2002). *Poverty in Albania. A Qualitative Assessment*. Washington, D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <https://documents1.worldbank.org/curated/en/249321468210578115/pdf/multi0page.pdf> [lastet ned 6. mai].
- Endresen, Cecilie (2012). *Is the Albania's Religion really "Albanianism"? Religion and nation according to Muslim and Christian leaders in Albania*. Wiesbaden: Harrossowitz Verlag.
- Euronews Albania (2022, 14. november). 'Excellent relations', Guri: 35 thousand marriages between Albanians and Greeks in Greece. *Euronews Albania*. Tilgjengelig fra <https://euronews.al/en/excellent-relations-guri-35-thousand-marriages-between-albanians-and-greeks-in-greece/> [lastet ned 1. juni 2023].
- Famileloven (2003, 8. mai). *Family Code of Albania*. Tilgjengelig fra [https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/65148/89474/F1958881334/ALB65148%20\(English\).pdf](https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/65148/89474/F1958881334/ALB65148%20(English).pdf) [lastet ned 6. juni 2023].
- Frasheri, Argita & Dushku, Elona (2021, 12. juli). *Remittances and their impact on poverty: the case of Albania*. Innlegg presentert ved 63rd ISI World Statistics Congress, Hague. Tilgjengelig fra https://www.bis.org/ifc/publ/ifcb55_15.pdf [lastet ned 27. juli 2022].
- Gëdeshi, Ilir & King, Russel (2018, desember). *New trends in potential migration from Albania*. Tirana: Friedrich-Ebert-Stiftung. Tilgjengelig fra <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/albanien/15272.pdf> [lastet ned 27. juli 2022].
- INSTAT (2012). *Population and Housing Census 2011*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/3058/main_results_population_and_housing_census_2011.pdf [lastet ned 5. mai 2022].
- INSTAT (2014a, oktober). *Gender Perspectives in Albania: Gender analysis of the 2011 population and housing census results*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/1661/gender_perspectives_in_albania.pdf [lastet ned 29. juni 2022].
- INSTAT (2014b). *Population and Population Dynamics. New Demographic Horizons?* Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <https://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/wphc/Albania/03-analysis.pdf> [lastet ned 5. juni 2023].
- INSTAT (2014c). *Women and Men in Albania*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <https://albania.un.org/sites/default/files/2020-05/no.64-%20Femra%20dhe%20Meshkuj%20n%C3%AB%20Shqip%C3%ABri%20%20Women%20and%20Men%20in%20Albania%202014.pdf> [lastet ned 1. juni 2023].
- INSTAT (2020). *Diaspora e Shqipërisë në Shifra [Albanian Diaspora in Numbers] [Albanian Diaspora in Numbers]*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <http://www.instat.gov.al/media/7848/diaspora-ne-shifra-2020.pdf> [lastet ned 5. mai].
- INSTAT (2021a). *Divorces per 100 marriages by Type and Year*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://databaza.instat.gov.al/pxweb/en/DST/START BD MAR/NewMa_003/chart/chartViewColumn/ [lastet ned 5. juni 2023].
- INSTAT (2021b). *Number of births and deaths by municipalities 2017-2021*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.instat.gov.al%2Fmedia%2F8083%2Ftab3.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK> [lastet ned 1. juni 2023].

- INSTAT (2021c, 9. juli). *Women and Men in Albania*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <http://www.instat.gov.al/media/8713/burra-dhe-gra.pdf> [lastet ned 5. mai 2023].
- INSTAT (2022a). *Albania in Figures 2021*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <https://www.instat.gov.al/media/10321/albania-in-figures-2021.pdf> [lastet ned 1. juni 2023].
- INSTAT (2022b, 30. desember). *Income and Living Conditions in Albania 2021*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra https://www.instat.gov.al/media/11137/silc-2021_final_anglisht.pdf [lastet ned 6. juni 2023].
- INSTAT (2022c). *Men and Women in Albania*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <https://www.instat.gov.al/media/11027/burra-dhe-gra-2022.pdf> [lastet ned 9. mars 2023].
- INSTAT (u.å.). *Average age of marriage by sex by Sex, Type and Year*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://databaza.instat.gov.al/pxweb/en/DST/START_BD/NewMA_002/table/tableViewLayout1/?rxid=38172701-dc71-4c89-954b-dbba6abe8e95 [lastet ned 1. august 2022].
- INSTAT & Institute of Public Health (2010, mars). *Albania Demographic and Health Survey 2008-09*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/fr230/fr230.pdf> [lastet ned 28. juli 2022].
- INSTAT & Institute of Public Health (2018). *Albania Demographic and Health Survey 2017-18*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR348/FR348.pdf> [lastet ned 2. juni 2023].
- IOM (2019). *National Strategy on Migration and Action Plan 2019-2022*. Tirana: IOM. Tilgjengelig fra <https://albania.iom.int/sites/g/files/tmzbd1401/files/documents/THE%20NATIONAL%20STRATEGY.pdf> [lastet ned 27. juli 2022].
- IOM (2020). *National Household Migration Survey*. Tirana: IOM. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/7970/zhvillimi_i_anket%C3%ABs_komb%C3%ABtare_t%C3%AB_migracionit_n%C3%AB_familje_eng.pdf [lastet ned 5. mai].
- Kaser, Karl (2014). Family and kinship in Albania: Continuities and discontinuities in turbulent times. I: Pichler, Robert (Red.), *Legacy and Change. Albanian transformation from multidisciplinary perspectives* (s. 97-115). Zurich: LIT Verlag. Tilgjengelig fra <https://unipub.uni-graz.at/obvugroa/content/titleinfo/5981575/full.pdf> [lastet ned 6. mai 2023].
- Likurti, Livia (2020). A day in a life of an Albanian bride. *Artefact*. Tilgjengelig fra <https://www.artefactmagazine.com/2020/01/29/a-day-in-a-life-of-an-albanian-bride/> [lastet ned 20. juni 2023].
- Murzaku, Ines A. & Dervishi, Zyhdi (2003). Albanians' first post-communist decade. Values in transition: traditional or liberal? *East European Quarterly*, 37(2), 231-256. Tilgjengelig fra <https://go.gale.com/ps/i.do?id=GALE%7CA104611584&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=00128449&p=AONE&sw=w&userGroupName=anon%7E28c314a3&aty=open+web+entry> [lastet ned 19. juni 2023].
- Observatory for Children's Rights (2018). *Child marriage. Knowledge, Attitudes, and Perceptions among affected communities in Albania*. Tirana: Observatory for Children and Youths Rights. Tilgjengelig fra https://albania.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Child_marriage_report_2018.pdf [lastet ned 24. april 2023].

- Observatory for Children's Rights (2015, februar). *Child Marriage in Albania*. Tirana: Observatory for Children's Rights. Tilgjengelig fra http://observator.org.al/wp-content/uploads/2015/03/2015-Child_marriage_in_Albania.pdf [lastet ned 24. mars 2023].
- OECD (2019). *Social Institutions & Gender Index: Albania*. Paris: OECD. Tilgjengelig fra <https://www.genderindex.org/wp-content/uploads/files/datasheets/2019/AL.pdf> [lastet ned 2. august 2022].
- Ombudsman Institution of Albania (2022, 8. juni). *Submission from Ombudsman (People's Advocate) Institution of Albania*. Tirana: Ombudsman (People's Advocate) Institution of Albania. Tilgjengelig fra https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2F2022-06%2Fsubmission-hc-report-child-marriage-others-Albania_Ombudsman_Institution.docx&wdOrigin=BROWSELINK [lastet ned 24. mars 2023].
- OSCE (2019). *OSCE-led survey on violence against women: Albania*. Tirana: OSCE. Tilgjengelig fra https://www.osce.org/files/f/documents/c/8/434849_1.pdf [lastet ned 28. juli 2022].
- Pew Research Center (2013, 30. april). *The World's Muslims: Religion, Politics and Society*. Washington D.C.: Pew Research Center. Tilgjengelig fra <https://www.pewresearch.org/religion/2013/04/30/the-worlds-muslims-religion-politics-society-overview/> [lastet ned 27. juli 2022].
- Regional Cooperation Council (2019). *Balkan Barometer 2019 - Public opinion analytical report*. Sarajevo: Regional Cooperation Council. Tilgjengelig fra https://www.rcc.int/seeds/files/RCC_BalkanBarometer_PublicOpinion_2019.pdf [lastet ned 1. juni 2023].
- Regional Cooperation Council (2023). *Balkan Barometer*. Sarajevo: Regional Cooperation Council. Tilgjengelig fra <https://www.rcc.int/balkanbarometer/> [lastet ned 19. juni 2023].
- Sinoruka, Fjori (2019, 3. september). Tradition Denies Albanian Women Right to Property. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <https://balkaninsight.com/2019/09/03/tradition-denies-albanian-women-right-to-property/> [lastet ned 6. juni 2023].
- Sommerfelt, Axel (sist oppdatert 14. februar 2009). *Familie (i andre samfunn)*. Tilgjengelig fra https://snl.no/familie_-_i_andre_samfunn [lastet ned 6. mai 2023].
- Stanley, Victoria & Di Martino, Samantha (2012). *Assessing Land Administration Project's Gender Impacts in the Western Balkans*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <https://www.oicrf.org/documents/40950/43224/Assessing+land+administration+project+s+gender+impacts+in+the+western+Balkans+country+case+studies+Albania+Bosnia+Herzegovina+and+Montenegro.pdf/59a7c11d-45fc-db83-643f-0137e2ac3b31?t=1510239262276> [lastet ned 6. juni 2023].
- Stojanova, Meri (2013). Intermarriages – Crossing Political and Social Borders. *Poznan Slavic Studies*, (04/2013), 277-291. Tilgjengelig fra <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/6337/1/Stojanova%20Meri.pdf> [lastet ned 20. juni 2023].
- UN Women (2020). *Albania Country Gender Equality Brief 2020*. Tirana: UN Women. Tilgjengelig fra https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Albania/Attachments/Publications/2020/12/CGEB%20Albania_REPORT_1.pdf [lastet ned 6. juni 2023].
- UNDP (2015, april). *Roma and Egyptians in Albania: A Socio-Demographic and Economic Profile based on the 2011 Census*. Tirana: UNDP. Tilgjengelig fra

<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/al/Census-2011-Profile-of-Roma-and-Egyptians-final.pdf> [lastet ned 1. juni 2023].

UNDP (2018). *Religious tolerance in Albania*. Tirana: UNDP. Tilgjengelig fra <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/al/English-report-religious.pdf> [lastet ned 1. juni 2023].

UNFPA (2014). *Child Marriage in Albania (Overview)*. Tirana: UNFPA. Tilgjengelig fra <https://eeeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa%20albania%20overview.pdf> [lastet ned 2. august 2022].

Wedbuddy (2023). 10 Albanian Wedding Traditions and Rituals. *Wedbuddy*. Tilgjengelig fra <https://wedbuddy.com/albanian-wedding-traditions/> [lastet ned 20. juni 2023].

World Bank (2022). *Urban population (% of total population) - Albania*. Washington, D.C: World Bank Group. Tilgjengelig fra <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=AL> [lastet ned 5. mai 2023].

World Values Survey Association (2022). *World Values Survey Wave 7: 2017-2020. Q1.- Important in life: Family*. Wien: World Values Survey Association. Tilgjengelig fra <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp> [Elektronisk abonnementsstjeneste, lastet ned 8. juni 2023].

Xheraj, Esmeralda (2015). Gender and Age as Variables in Marriages in Albania during Transition. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 4(1), 205-212. Tilgjengelig fra <https://www.mcser.org/journal/index.php/ajis/article/view/5972/5743> [lastet ned 5. juni 2023].

Young, Antonia & Twigg, Larenda (2009). 'Sworn virgins' as enhancers of Albanian patriarchal society in contrast to emerging roles for Albanian women. *Etnološka tribina*, 39(32), 117-134. Tilgjengelig fra <https://hrcak.srce.hr/file/69510> [lastet ned 6. mai 2023].

Zaçe, Valentina (1994). Albania: Family Law under Dictatorship of the Proletariat. *University of Louisville Journal of Family Law*, 33(2), 259. Tilgjengelig fra <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/branlaj33&div=17&id=&page=> [lastet ned 6. mai 2023].

Muntlige kilder

- Hazizaj, Altin. General Director, Children's Human Rights Centre of Albania (CRCA). Møte i Tirana 21. april 2015 og e-post av 13. mai 2015.

Altin Hazizaj er jurist, og har erfaring fra blant annet skilsmisse- og barnefordelingssaker.

- Mata, Mina. National Data Administrator, Observatory for Children's Rights. Møte i Tirana 20. april 2015 og e-post av 12. mai 2015.

Mina Mata er forfatter blant annet av rapporten *Child Marriage in Albania*, som finnes i den skriftlige kildelisten (Observatory for Children's Rights 2015).

- Malltezi, Orinda. Head of Political Science Department, Faculty of Social Sciences, University of Tirana. Møte i Tirana 22. april 2015 og e-post av 13. mai 2015.
- Tershana, Elma. Executive Director, Observatory for Children's Rights. Møte i Tirana 20. april 2015.

- Zenelaga, Brunilda. Sosiolog og foreleser ved Faculty of Social Sciences, University of Tirana. Møte i Tirana 22. april 2015.

Brunilda Zenelaga har blant annet forsket på hvordan migrasjon påvirker familien i Albania.